

Kur'an'da Yahudilere Lanet Edilme Meselesi

Enver BAYRAM

Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İslâmi İlimler Fakültesi,
Tefsir Anabilim Dalı
Associate Professor, Tokat Gaziosmanpaşa University,
Faculty of of Islamic Sciences, Department of Tafsîr
Tokat, Turkey
enver.bayram@gop.edu.tr
orcid.org/0000-0001-7624-4528

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24 Temmuz / July 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 24 Eylül / September 2020

Yayın Tarihi / Published: 30 Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Aralık / December

Sayı / Issue: 15 **Sayfa / Pages:** 11-42

Atıf / Cite as: Bayram, Enver. "Kur'an'da Yahudilere Lanet Edilme Meselesi [The Issue of Being Cursed to Jews in the Qur'an]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 15 (December 2020): 11-42.

<https://doi.org/10.18498/amailad.773091>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/amailad>.

The Issue of Being Cursed to Jews in the Qur'an

Abstract

In this study, it was discussed why the Jews were cursed by Allah Almighty in the framework of the Qur'an. First of all, let us express that the Quran is a divine message sent by Allah for the guidance of humanity. It contains information that will lead humanity to happiness both in this world and hereafter. There are also concepts in it that describe paradise, its bounties, and the rewards that believers will receive. Besides some of the terms in the Qur'an, there are also concepts that evoke punishment. One of these concepts is "cursing" that means to be away from the mercy of Allah in both the world and hereafter. Also the concept "curse" is used in the Qur'an as meanings of "curse", "insulting", and "removal from Almighty Allah's mercy". Those who are cursed by Almighty Allah will be deprived of Allah's forgiveness in both this world and the hereafter. This is a punishment by Allah. Again, it is the curse of the angels and all people to that person. According to the Qur'an, Allah, angels and all people curse that occurs sometimes physically or psychologically. Allah will punish His servant who deviates from the right path, both physically and psychologically, in both this world and hereafter.

The Quran contains stories of many tribes. Undoubtedly, one of them is about the Jews. The life story of Israelites or the Jews is widely included in the Quran. The life of Jews in Egypt and their later periods are mentioned. Meanwhile, the Israelites went astray by worshiping the calf after crossing the Red Sea. They also violated the Saturday ban in another period. Therefore the Jews, who oppose Allah's orders and prohibitions and do not fulfill their responsibilities, were turned into apes in the world, and will be also punished with the hell in hereafter. In addition, they will be faced with psychological punishments in both the world and hereafter. The Qur'an also expressed some of the reasons why Jews were psychologically or physically converted into monkeys. The reasons such as denial, rebellion, renunciation, fabricating lies in the name of Allah, concealing the truth, and distorting the book are mentioned among them. It is clearly stated in the Quran that the servant will be cursed because of these reasons. The way to avoid this is expressed as fulfilling the commandments and prohibitions of Allah.

It is possible to divide the punishments into two as physical and psychological. Physical punishments such as slapping, hitting the body, and pushing anyone are punishments that affect the human body. However, the effect of psychological punishments, such as depriving a person of something that he loves, scolding, warning, threatening, condemning, cutting off love and

attention from him, on the human soul that means the soul of man suffers from it. While the effect of physical punishments applied to the body passes over time, the effect of psychological punishments on the soul is more permanent. For this reason, the greatest psychological punishment for Jews is depriving of God's mercy in both the world and hereafter. Again, they win the curse of both angels and all people. Nevertheless, those who do not care about the faith and moral principles in the Qur'an, will invoke the curse of Allah regardless of their religion. In this study, the concept "curse" in the Qur'an will be discussed firstly. In this section, it will be explained what the meaning of the concept "curse" used in the Qur'an. Because many concepts in the Qur'an seem to have different meanings. Then, it will be focus on the reasons which caused the Jews to be cursed by Allah. Here, the reasons such as denial, rebellion, abstinence from their words, fabricating lies in the name of Allah, concealing the truth, and distorting the book will be mentioned. In addition, the physical and psychological punishments resulting from cursing will be considered and examined. In the last section, it will be tried to reach a conclusion with an evaluation.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Jew, Curse, Punishment.

Kur'an'da Yahudilere Lanet Edilme Meselesi

Öz

Bu çalışmada Yahudilerin niçin Allah Teâlâ'nın lanetine uğradıkları Kur'an çerçevesinde ele alınıp incelenecektir. Hemen şunu ifade edelim ki Kur'an, Allah Teâlâ tarafından insanlığın hidayeti için gönderilmiş ilahi bir mesajdır. Onda insanlığı hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa ulaştıracak bilgiler bulunmaktadır. Yine onda cennet ve içindeki nimetleri anlatan, inananların kavuşacağı mükâfatları zikreden kavramlar vardır. Bunun yanında Kur'an'da yer alan bazı kavramlar cezayı çağrıştıran kavramlardır. Bunlardan biri de lanet kavramıdır. Lanet, dünya ve ahirette Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak olmaktır. Ayrıca lanet kavramı Kur'an'da "beddua", "hakaret" ve "Yüce Allah'ın rahmetinden uzaklaştırma" anlamlarında kullanılmıştır. Allah Teâlâ'nın lanetine uğrayan kimseler hem bu dünyada hem de ahirette Allah Teâlâ'nın bağış ve affından mahrum kalacaklardır. Bu durum ise Yüce Allah'ın bir cezalandırmasıdır. Yine lanet meleklerin ve tüm insanların o kişiye beddua etmesidir. Kur'an'a göre Allah Teâlâ, melekler ve tüm insanlar lanet edicidirler. Bu lanet ise bazen bedenen bazen de psikolojik olarak tezahür etmektedir.

Allah Teâlâ bu şekilde doğru yoldan sapan kulunu dünyada ve ahirette hem fiziki olarak hem de psikolojik olarak cezalandıracaktır.

Kur'an'da birçok kavmin kıssasına yer verilmektedir. Şüphesiz ki bunlardan biri de Yahudilerdir. Kur'an'da İsrailoğullarının ya da Yahudilerin hayat hikâyesine geniş bir şekilde yer verilmektedir. Yahudilerin Mısır'daki hayatı ve sonraki dönemleri anlatılır. Bu meyanda İsrailoğulları Kızıl denizi geçtikten sonra buzağıya taparak yoldan çıkmışlardır. Yine başka bir dönemde Cumartesi yasağını ihlal etmişlerdir. Bu nedenle Allah'ın emir ve yasaklarına karşı çıkan ve sorumluluklarını yerine getirmeyen Yahudiler dünyada maymuna çevrilmişler, ahirette ise cehennem azabıyla cezalandırılacaklardır. Bunun yanında hem dünya hem de ahiret hayatında psikolojik cezalara çarptırılmışlardır/çarptırılacaklardır. Kur'an, Yahudilerin psikolojik ya da fiziki olarak maymuna çevrilmesinin bazı sebeplerini de ifade etmiştir. İnkâr, isyan, sözlerinden caymak, Allah adına yalan uydurmak, hakkı gizlemek, kitabı tahrif etmek gibi sebepler bunlar arasında zikredilmektedir. Bu sebeplerin ise insanı lanete uğratacağı ve onu cehenneme götüreceği Kur'an'da açıkça belirtilmektedir. Bundan kaçınmanın yolu ise Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmek olarak ifade edilmiştir.

Cezaları genel olarak fiziksel ve psikolojik cezalar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Fiziksel cezalar insan bedenini etkileyen cezalardır. Tokat atmak, bedene vurmak, o kimseyi itip kakmak fiziksel cezalardandır. Ne var ki psikolojik cezaların etkisi insan ruhunadır. Yani insanın ruhu bundan dolayı acı çeker. Kişiyi sevdiği bir şeyden mahrum bırakmak, azarlamak, uyarmak, tehdit etmek, kınamak, ondan sevgi ve ilgiyi kesmek de psikolojik cezalardandır. Bedene uygulanan cezanın etkisi zamanla geçerken, psikolojik cezanın ruha verdiği etki daha kalıcıdır. Bu nedenle Yahudiler için en büyük psikolojik ceza dünya ve ahirette Allah'ın merhametinden mahrum bırakılmalarıdır. Yine meleklerin ve bütün insanların lanetini kazanmalarıdır. Bununla beraber Kur'an'da geçen imanî ve ahlakî ilkeleri önemsemeyenler de herhangi bir din farkı gözetilmeksizin Allah'ın lanetini celp edeceklerdir. Çalışmamızda öncelikle Kur'an'da lanet kavramı ele alınacaktır. Bu bölümde Kur'an'da kullanılan lanet kelimesinin ne gibi anlamlara geldiği açıklanacaktır. Zira Kur'an'da geçen birçok kavramın değişik anlamlarının olduğu görülmektedir. Daha sonra Yahudileri Allah'ın lanetine gark eden nedenler üzerinde durulacaktır. Burada Yahudilerin içine düştükleri inkâr, isyan, sözlerinden caymak, Allah adına yalan uydurmak, hakkı gizlemek, kitabı tahrif etmek gibi sebeplere yer verilecektir. Bunun yanında lanet sonucu ortaya çıkan fiziksel ve

psikolojik cezalar ele alınıp incelenecektir. Son bölümde ise bir değerlendirme yapıp sonuca varılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Yahudi, Lanet, Ceza.

Giriş

Kur'an, insanın en güzel şekilde yaratıldığını, daha sonra aşığaların aşığına indirildiğini, ancak iman eden ve salih amel işleyenlerin bundan istisna edildiğini haber vermektedir.¹ Bu nedenle Allah, doğruyu ve istikameti göstermek üzere Hz. Adem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar birçok peygamber, bunun yanında kutsal kitaplar göndermiştir. Buna rağmen birçok toplum kendilerine tebliğ edileni kulak ardı etmiş, bu nedenle de Allah'ın lanetine uğrayarak tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir.

Kur'an'da İsrailoğullarına birçok nimetin verildiği belirtilmektedir. Allah'ın, Firavun'un zulmünden kurtarmak için denizi yarması,² çölde taştan su fışkırtması,³ semadan bildircin ve kudret helvası indirmesi,⁴ soylarından peygamberler göndermesi,⁵ kendilerine kitap vermesi⁶ bu nimetlerdendir. Yine İslam nimeti herkesle beraber onlara da gönderilmiş, ama onlar bu dini kabul etmemişlerdir.⁷ Bunun sonucunda dünya ve ahirette çeşitli cezalarla karşılaşacakları ifade edilmiştir.⁸ Bunun yanında Tevrat'ta, verdikleri sözü yerine getirmedikleri, Allah dışında başka ilahlara kul oldukları ve onun emir ve yasaklarına isyan ettikleri takdirde bela ve musibetlerin başlarına geleceği ve Allah'ın lanetine uğrayacakları bildirilmiştir.⁹

¹ et-Tin 95/1-6.

² el-Bakara 2/50.

³ el-Bakara 2/60.

⁴ el-Bakara 2/61.

⁵ el-Mâide 5/70.

⁶ el-Bakara 2/53.

⁷ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî Taberî, *Câmiu'l-beyân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir - Mahmûd Muhammed Şakir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 1/555.

⁸ Âl-i İmran 3/85.

⁹ *Kitâb-ı Mukaddes* (Erişim 1 Mayıs 2020), Tesniye 28/15-68, 31/20-21.

Kendilerine birçok peygamber gönderilen İsrailoğulları onlara âsi olmuş, hatta bunlardan bazılarını öldürmüşlerdir.¹⁰ Kendilerini Kızıl denizi yarıp Firavun'un zulmünden kurtaran Allah yerine buzağıya tapmışlardır.¹¹ Yine kendilerine vaat edilen kutsal topraklara girmeyi reddetmişlerdir.¹² Hz. peygamber dönemindeki Yahudiler ise mal ve servet kaybetme korkusu, toplumsal statü kaygısı gibi nedenlerden dolayı kendilerine bildirilen gerçeği gizlemişlerdir. Bu nedenle Allah'ın lanetine müstahak olmuşlardır.¹³ Çalışmamızda Kur'an'da lanet kavramına değindikten sonra Yahudilerin hangi sebeplerden ötürü lanetlendiklerine değinilecektir. Bunun sonucunda verilen fiziksel ve psikolojik cezaların neler olduğu ele alınıp incelenecektir.

1. Kur'an'da Lanet Kavramı

"La'n" kökünden türemiş bir isim olan "lanet" kelimesi sözlükte, "kovmak, uzaklaştırmak, cezalandırmak, iyilik ve hayırdan engellemek, sövmek, lanet etmek ve beddua etmek" gibi anlamlara gelmektedir.¹⁴ Kelimenin bu anlamları yanında son dönem Arapça-Türkçe sözlüklerinde kelimeye "ilenmek" anlamı da verilmektedir.¹⁵ Terim anlamıyla lanet, "Allah'ın bağış ve merhametinden kovulup uzak bırakılmayı ifade etmektedir." Yine "la'n" kökünden gelen mel'ûn ve la'în kelimeleri de "kovulmuş" mânasına gelmektedir.¹⁶ Söz konusu kelimenin kovmak ve uzaklaştırmak anlamına dikkat çeken Râğıb el-İsfahânî (öl. 503/1109), laneti "gazab ve kızmakla reddetme ve uzaklaştırma" şeklinde tanımlamaktadır. Bunun Allah tarafından

¹⁰ el-Bakara 2/61; Âl-i İmran 3/112.

¹¹ el-Bakara 2/54.

¹² el-Mâide 5/21-26.

¹³ el-Bakara 2/159.

¹⁴ Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mücmelü'l-luğa* (Beyrut: Müessesetü'l-Risâle, 1986), "la'n", 809; Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirezzâk ez-Zebîdî, *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk. Abdulkерim Azbâvî (Kuveyt: Dâru Türâsi'l-Arabî, 2001), "la'n", 36/119; Muhammed b. Yâkub el-Firûzâbâdî, *el-Kâmusu'l-muhît* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2008), "la'n", 1476; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sadr, h. 1414), "la'n", 13/387.

¹⁵ Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük* (İstanbul: Dağarcık, 1995), "la'n", 799.

¹⁶ M. Kâmil Yaşaroğlu, "Lanet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/101. Lanet Kelimesinin Semantik Analizi için bk. Ramazan Meşe, "Kur'an'da Lanet Kelimesinin Semantik Analizi", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]* 1 (Bahar 2015), 215-238.

gerçekleştirilmesi dünyada rahmet ve muvaffakiyetten uzaklaştırmaya, ahirette ise cezaya tekabül etmektedir. Lanetin insan tarafından yapılması ise o kimse aleyhinde bir dua anlamına gelmektedir.¹⁷ Özetle lanet, Allah'ın kişiyi bağış, merhamet ve nimetlerinden uzak tutmasıdır.¹⁸

Kur'an'da on sekiz yerde isim, yirmi üç yerde fiil olmak üzere toplam kırk bir yerde geçen lânet kelimesi, genel olarak Allah'a,¹⁹ bazen de meleklere,²⁰ diğer peygamberlere,²¹ lanetleyicilere²² ve insanlara²³ izâfe edilmektedir.²⁴ Söz konusu kelime Kur'an'da "beddua",²⁵ "hakaret",²⁶ "Allah'ın rahmetinden uzaklaştırma"²⁷ anlamlarında kullanılmıştır. Lanet kelimesinin geçtiği âyetlerde Allah'ın kâfirlere,²⁸ münafıklara,²⁹ Allah'ın elçisine eziyet edenlere,³⁰ zalimlere,³¹ dinî konularda yalan söyleyenlere,³² hakkı ve gerçeği gizleyenlere,³³ kasten adam öldürenlere,³⁴ akrabalık bağlarını koparanlara,³⁵ iftiracılar³⁶ ve bozgunculuk yapanlara³⁷ lânet ettiği, onlara cehennemi³⁸ hazırladığı

¹⁷ Rağîb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî (Beyrut: Dâru's-Şâmiye, h.1412), "la'n", 741.

¹⁸ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/328; Ahmet Nedim Serinsu vd., *Dinî Terimler Sözlüğü* (Ankara: MEB Yayınları, 2009), "Nimet", 215.

¹⁹ el-Bakara 2/159.

²⁰ el-Bakara 2/161.

²¹ el-Mâide 5/78.

²² el-Bakara 2/159.

²³ el-Bakara 2/161.

²⁴ Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *"el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990), "la'n", 650.

²⁵ el-Bakara 2/159.

²⁶ el-A'râf 7/38.

²⁷ el-Bakara 2/88; el-Mâide 5/78; el-Ahzâb 33/57.

²⁸ el-Ahzâb 33/64.

²⁹ el-Ahzâb 33/60-61.

³⁰ el-Ahzâb 33/57.

³¹ Hud 11/18.

³² el-Mâide 5/64.

³³ el-Bakara 2/159.

³⁴ en-Nisâ 4/93.

³⁵ er-Ra'd 13/25.

³⁶ en-Nûr 24/23.

³⁷ er-Ra'd 13/25.

bildirilmektedir. Bunun yanında şeytan,³⁹ Yahudiler,⁴⁰ Firavun ve beraberindekiler,⁴¹ Âd kavmi de⁴² lânetlenenler arasında zikredilmektedir.⁴³ Böylece Kur'an'da lanet kelimesi Allah'ın emir ve yasaklarına uymayan kimseleri yermek ve kınamak için kullanılmaktadır.

Kur'an, "İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyet yolunu -kitapta onu insanlara apaçık göstermemizden sonra- gizleyenler yok mu, işte onlara hem Allah hem de bütün lânet ediciler lânet eder."⁴⁴ âyetinde ifade edildiği gibi lanet eden kimseleri müphem bırakmaktadır. O halde âyetin işaret ettiği bu lanet ediciler kimlerdir. Fahreddin er-Râzî (öl. 606/1210), âlimlerin, Bakara sûresinin altmış birinci âyeti gereği meleklerin, peygamberlerin ve salih kimselerin böyle olduklarına dair ittifak ettiklerini belirtmekte ve bunun dışında şu ihtimalleri nakletmektedir:

1. Lanet ediciler, yeryüzündeki tüm canlılar ve haşerattır.
2. Lanet ediciler, insanlar ve cinler dışındaki tüm canlılardır.
3. Cehennemde birbirlerine lanet eden kimselerdir.

4. Lanet edenler, Allah'a iman eden kimselerdir. Râzî, bu hususta kendinden önceki âlimlerin görüşlerini aktarmış, ancak bu görüşler arasında bir tercihte bulunmamıştır.⁴⁵ Kanaatimize göre Râzî'nin ileri sürmüş olduğu üç ihtimalden birinci ihtimal tercihe daha uygundur. Zira Bakara sûresinin yüz elli dokuzuncu âyetinde "lânet okuyanlar lânet eder" şeklinde genel bir ifade kullanılmıştır. Ayrıca lanet etmenin uhrevî boyutunun dışında bir de dünyevî boyutu vardır.

Allah'ın lanet etmesiyle ilgili Kur'an'da kullanılan diğer bir kavram da "mübâhele"dir. Söz konusu kavram sözlükte "yalancı ve zalim olana birlikte beddua etmek, lânetleşmek" anlamına gelmektedir

³⁸ el-Fetih 48/6.

³⁹ Sâd 38/78.

⁴⁰ el-Mâide 5/13, 64, 78.

⁴¹ el-Kasas 28/42.

⁴² Hûd 11/60.

⁴³ Yaşaroğlu, "Lanet", 27/101; Abdülbâkî, "la'n", 650.

⁴⁴ Diyanet Vakfı Meali (Erişim 26 Nisan 2020), el-Bakara 2/159.

⁴⁵ Ebu Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer Râzî, *Tefsîr-i kebîr* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, h. 1420), 4/141. Ayrıca bk. Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 3/254-255; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Şur'ân*, thk. İbrahim İtfiyiyyîş (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964), 2/186-187; Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Şur'ân*, thk. Mecdî Baslûm (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 1/608.

ve Âl-i İmrân sûresinin altmış birinci âyetinde⁴⁶ iftîâl kalıbında “ibtihâl” şeklinde geçmektedir. Necran Hristiyanlarından bir heyetin Hz. Peygamber’le dini konularda yaptığı tartışma ve Hz. Peygamber’in lanetleşme teklifi söz konusu âyetin nüzûl sebebi olarak gösterilmiştir. Ne var ki Necran heyeti Hz. Peygamber’in bu teklifini kabul etmemiş, cizye ödemek şartıyla anlaşma yapıp ülkelerine dönmüşlerdir.⁴⁷ Görüldüğü gibi “ibtihâl” kavramı da Kur’an’da lanetleşmeyi ifade etmektedir.

Kur’an’da “la’n” kelimesinin türevlerinden biri olan li’ân “karşılıklı lânetleşme” demektir. Bir fıkıh terimi olan liân, “karısının zina ettiğini veya doğan / doğacak çocuğun zina ürünü olduğunu iddia eden kocanın hâkim huzurunda bunu yeminle teyit etmesi, kadının da kocasının yalan söylediğine ve kendisinin mâsum olduğuna aynı tarzda yemin etmesidir.”⁴⁸ Bu husustaki âyet şöyledir: “Eşlerine zina isnadında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defa da, eğer yalan söyleyenlerden ise Allah’ın lânetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir. Kadının, kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ve şahitlik etmesi, beşinci defa da eğer (kocasını) doğru söyleyenlerden ise Allah’ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesi kendisinden cezayı kaldırır.”⁴⁹ Görüldüğü gibi “la’n” kelimesinin türevlerinden biri olan li’ân, aynı zamanda bir fikhî terim olarak da kullanılmaktadır.

⁴⁶ Söz konusu âyet şöyledir: “Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda çekişenlere de ki: Geliniz, sizler ve bizler de dahil olmak üzere, siz kendi çocuklarınızı biz de kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarınızı, biz de kendi kadınlarımızı çağıralım, sonra da dua edelim de Allah’tan yalancılar üzerine lânet dileyelim.”

⁴⁷ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 4/104; Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân*, thk. Muhammed b. Aşûr (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, 2002), 3/85; Mustafa Fayda, “Mübâhele”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 31/425.

⁴⁸ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 12/182; Mehmet Âkif Aydın, “Liân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/172. Ayrıca bk. Abdullah b. Mahmud el-Mevsilî, *el-İhtiyâr* (Dimeşk: Daru’r-Risaleti’l-Âlemiyye, 2009), 3/239-249.

⁴⁹ en-Nûr 24/6-9.

“Şecere-i mel'ûne” kavramı lanet kelimesiyle alakalı ele alacağımız son kavramdır. “Şecere-i mel'ûne” lanetlenmiş ağaç demektir. Bu husustaki ayet şöyledir: “*Hani sana: Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır, demiştir. Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur'an'da lânetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkuturuz da bu onlara, büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz.*”⁵⁰ Müfessirler lanetli ağaç hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Buna göre bu ağaçla kastedilen zakkum ağacıdır. İkinci görüşe göre bununla Hakem b. Ebî'l-Asoğullarının soyu kastedilmiştir. Üçüncü görüşe göre ise bununla kastedilenler Yahudilerdir. Müfessirlerce genel kabul gören görüş bunun zakkum ağacı olmasıdır. Zira zakkum ağacını yiyecek kimseler lanetlenmiş kimseler olduğundan zakkum ağacı da mecazen “lanetli” olarak anılmıştır. Bir de zakkum ağacı eza verici ve nahoş olmasından dolayı ya da cehennem dibinde yetişmesinden dolayı “lanetli” vasfıyla zikredilmiştir.⁵¹ Kanaatimize göre lanetli ağaçtan maksat zakkum ağacıdır. Zira zakkum ağacı ile insanların denenmesi imtihan açısından daha etkili gözükmektedir.

2. Kur'an'da Yahudilere Lanet Edilme Meselesi

Bu bölümde Kur'an'ın Yahudileri niçin lanetlediği üzerinde durulacaktır.

2.1. Yahudilere Lanet Edilmesinin Nedenleri

Kur'an, Yahudileri bazı özelliklerinden dolayı hem bu dünyada hem de ahirette lanetlediğini belirtmektedir. İnkâr, gerçeği gizleme, isyan, sözünde durmama, iftira bu nedenler arasında yer almaktadır. Şimdi Yahudilerin lanetlemesine sebep olan bu durumları sırasıyla zikrederim.

2.1.1. İnkâr

Sözlükte, “hoş görmemek, kabul etmemek, reddetmek” gibi anlamlara gelen inkâr kelimesi “küfür” kelimesinin karşılığında kullanılmaktadır. İnkâr eden kimseye de kâfir ya da münkir denilmektedir.⁵² Terim olarak ise, “Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği

⁵⁰ el-İsrâ 17/60.

⁵¹ Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, thk. Muhammed Abdurrahman (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, h. 1418h), 3/260; Ebu'l-Fidâ İsmâîl İbn Ömer İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-azîm* (b.y.: Dâru Tayyibe, 1999), 5/92; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 20/361.

⁵² İbn Manzûr, “nkr”, “kfr”, 5/144, 232; Muhammed b. Ebû Bekir er-Râzî, *Muhtârü's-sihâh*, thk. Yusuf Muhammed (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyyeti, 1999), “kfr”, 1/271.

hususlarda peygamberi tasdik etmemek, ona inanmamak" anlamına gelmektedir.⁵³

Kur'an, peygamberleri ve onların getirdikleri şeyleri yalanlayıp inkâr etmeleri sebebiyle Yahudilerin lanetlendiğini haber vermektedir: "Kalplerimiz perdelidir" dediler. Hayır; küfür ve isyanları nedeniyle Allah onlara lânet etmiştir. O yüzden çok az inanırlar."⁵⁴ Medine Yahudileri Hz. Peygamber'in tebliği karşısında "kalplerimiz perdelidir", yani senin söylediklerin bizim aklımıza yatmıyor diyerek onu inkâr etmişlerdir. Onlardaki bu anlayamama ve akıl edememe kendilerinde bulunan fiziki bir kusurdan değil, küfürlerinden dolayı kalplerindeki anlayıştan yoksun bırakılmaları nedeniyledir.⁵⁵ Yahudiler daha önceden kendilerine gelen peygamberleri inkâr edip öldürdükleri gibi⁵⁶ Hz. Muhammed'i de birkaç sebepten ötürü yalanlayıp inkâr etmişlerdir.

Buna göre;

1. Yahudiler, daha önceden olduğu gibi gönderilecek son peygamberin de kendi aralarından çıkacağına inanıyorlardı. Bu nedenle insanları bu peygamberin dinine davet ediyorlardı. Fakat Allah, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) peygamber olarak gönderince bu durumu hazmedemediler. Bu nedenle onu yalanlayıp inkâr ettiler.

2. Onların Hz. Muhammed'in (s.a.s.) elçiliğini benimsemeleri başkanlıklarının, mal ve servetlerinin elden gitmesi demektir. Bu nedenle onun peygamberliğini kabul etmediler.

3. Belki de onlar, peygamberin kendilerine değil de sadece Araplara gönderilmiş olduğunu sandılar. Bu nedenle de onu inkâr ettiler. Bu sebeplerden dolayı Allah onlara lanet etmiş ve onları ahiretin hayırlarından uzaklaştırmıştır.⁵⁷ Bu üç maddeden de anlaşılmaktadır ki

⁵³ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî, *Kitabü't-tevhid*, nşr. Fethullah Huleyf (Beyrut: y.y., 1970), 374-381; İsfahânî, *el-Müfredât*, 714-715; Mustafa Sinanoğlu, "Küfür", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/533; Bekir Topaloğlu - İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2009), "küfür", 192.

⁵⁴ el-Bakara 2/88; Serinsu vd., "İnkâr", 170.

⁵⁵ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/324; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, 1/93; Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: DİB Yayınları, 2006), 1/155.

⁵⁶ el-Bakara 2/61, 91.

⁵⁷ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî İbn Atıyye el-Endelüsî, *el-Muharrerü'l-vecîz* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, h. 1422), 1/178; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/599; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, 1/93.

Yahudiler sırf kendi dünyevî menfaatleri uğruna Hz. Muhammed'i (s.a.s.) ve onun getirmiş olduğu şeyleri inkâr etme yolunu seçmişlerdir.

Kur'an, Yahudilerin başka bir inkâr yönüne dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: *"Yahudilerin bir kesimi kelimeleri yerlerinden değiştirirler, dillerini eğerek, bükerek ve dine saldırarak (Peygambere karşı) "İşittik ve karşı geldik", "dinle, dinlemez olası", "râinâ" derler. Eğer onlar "İşittik, itaat ettik, dinle ve bizi gözet" deselerdi şüphesiz kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olacaktır; ancak küfürleri (gerçeği kabul etmemeleri) sebebiyle Allah onları lânetlemiştir."*⁵⁸ Âyette de ifade edildiği gibi Yahudiler Tevrat'ın lafzını başka bir lafızla değiştirerek ya da lafzı kasıtlı olarak gerçek manasından saptırarak onu inkâra yönelmişlerdir. Bunun yanında Hz. Muhammed'e (s.a.s.) hakaret etme, onu zemmetme ve kınama, onunla alay etme ve istihza yoluyla küfürde daha da derinleşmişlerdir. Yani onlar "dinle, dinlemez olası", demekle duymaz olası, canı çıkasica, sözü dinlenmeyesice, hoş söz duymayasica gibi nahoş ifadelerle Hz. Peygamber'e hitap etmeyi kastetmişlerdir. Bu da onların Allah'ın lanetine uğramalarına sebep olmuştur.⁵⁹ Bu inkâr etme işi cehaletten değil, bile bile gerçeği inkâr etmekten kaynaklanmaktaydı. Zira Allah, *"Yanınızdaki (kitapları) tasdik edici olmak üzere..."*⁶⁰ buyurmaktadır. Bu da "Tevrat'ta Hz. Muhammed'in (s.a.s.) nübüvvetine delalet eden âyetleri tasdik edici olarak" anlamına gelmektedir. Bu bilgi Yahudilerin yanlarında olmasına rağmen onu kabul etmemişlerdir. Bu da onların yaptığının inadına bir inkâr olduğunu açıkça göstermektedir.⁶¹ Zira Yahudiler Hz. Peygamber'in peygamberliğini "kendilerine kitap verdiklerimiz onu (o kitaptaki peygamberi), öz oğullarını tanıdıkları gibi

⁵⁸ en-Nisâ 4/46.

⁵⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 8/430; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 10/92; Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: Dâru't-Tunusiyye, 1984), 5/75; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, 2/77. Ayrıca tahrifle ilgili bk. Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (1997), 359-404; Necmettin Gökçür, "Kur'an'ı Kerim Açısından İlahî Kitapların Tahrifi Meselesi", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]*, 2 (2000), 221-256; Osman Bayraktutan, "Semantik Analiz Yöntemi Açısından 'Tahrif' Kelimesi", *İğdir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (Sonbahar 2017), 125-152.

⁶⁰ en-Nisâ 4/47.

⁶¹ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 10/95.

tanırlar. Buna rağmen onlardan bir gurup bile bile gerçeği gizler.”⁶² âyetinin de ifade ettiği gibi çok iyi biliyorlardı.

Yahudilerin lanete uğramalarının bir nedeni de puta tapanları müminlere tercih etmeleridir. Zira bu hususta Allah şöyle buyurmaktadır: “Kendilerine Kitap’tan pay verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtila (tanrılara) inanıyorlar, sonra da kâfirler için: “Bunlar, Allah’a inananlardan daha doğru yoldadır” diyorlar! Bunlar, Allah’ın lânetlediği kimselerdir.”⁶³ Allah’tan başka kendine tapınılan her şey “cibt” ve “tâğut”tur. Cibit ve tağutun peşine takılan Yahudiler bir taraftan kendilerinin doğru yolda olduklarını iddia ederken diğer yandan müşrikleri Müslümanlardan üstün tutuyorlardı. Elbette ki Yahudiler söyledikleri “Bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır” sözünün bâtil bir söz olduğunu biliyorlardı. Ancak onlar Hz. Muhammed’e (s.a.s.) ve Kur’an’a karşı inat, taassub ve küfr-i inadîde o derece ileri gitmişlerdir ki bu sözü bile söylemeye cüret etmişlerdir.⁶⁴ Görüldüğü gibi Yahudiler müşrikleri müminlere tercih etmede herhangi bir sakınca görmemekte ve bu davranışlarıyla haddi aşmada sınır tanımamaktadırlar.

Rivayet olduğuna göre Yahudilerden bir grup Hz. Muhammed’e (s.a.s.) karşı savaşta müşriklerle ittifak yapmak üzere Mekke’ye gitmişlerdi. Mekkeli müşrikler Yahudilerin ehl-i kitaptan oldukları için Hz. Muhammed’e (s.a.s.) daha yakın olduklarını iddia etmişlerdir. Ancak onların, kendi putlarına secde etmeleri halinde kalplerinin mutmain olacağını söylemişlerdir. Bunun üzerine Yahudiler putlara secde etmiş ve müşriklerin Müslümanlardan daha doğru yolda olduklarını belirtmişlerdir. İşte Yahudiler böyle bir davranışı farkında olarak yaptıkları ve Hz. Muhammed’i (s.a.s.) bile bile inkâr ettikleri için Allah’ın lanetine müstahak olmuşlardır.⁶⁵

⁶² el-Bakara 2/146.

⁶³ en-Nisâ 4/51-52.

⁶⁴ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/461; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 10/101; Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 5/249.

⁶⁵ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 8/468; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 10/101; Beyzâvî, *Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl*, 2/78; Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 5/249; Ebü’l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbar et-Temîmî el-Mervezî es-Sem’ânî, *Tefsîrü’l-Kur’ân*, thk. Yâsir b. İbrahim (Riyad: Dâru’l-Vatan, 1997), 1/436.

Gerçeği bilip görüp şahitlik ettikten sonra haktan küfre sapan Yahudiler Kur'an'da en sert ifadelerle yerilen gruplar arasında yer almaktadır. Bu hususta Allah şöyle buyurmaktadır: *“İman etmelerinden, Resûl'ün hak olduğuna şehadet getirmelerinden ve kendilerine apaçık deliller gelmesinden sonra inkârcılığa sapan bir kavme Allah nasıl hidayet nasip eder? Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez. İşte onların cezası, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanlığın lânetine uğramalarıdır. Bu lânete ebedî gömülüp gidecekler. Onların azapları hafifletilmez; yüzlerine de bakılmaz.”*⁶⁶ Bir grup müfessire göre söz konusu âyetler Yahudiler hakkında nazil olmuştur. Bununla beraber âyetin genel anlamda anlaşılabilirliğini de ifade etmişlerdir. Âyette Yahudilerin küfrü şu üç nedenden dolayı şiddetli bir şekilde kınanmaktadır:

1. İmanlarından sonra küfre dönmüşlerdir.

2. Hz. Peygamberin hak peygamber olduğuna şahit olduktan sonra inkâr etmişlerdir.

3. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra küfür yolunu seçmişlerdir. Bundan da anlaşılacağı üzere Yahudiler içlerindeki haset ve kıskançlıktan ötürü hakikatlere karşı bir inatlaşma ve onları bile bile inkâr etme yolunu seçmişlerdir. Bu nedenle âyet onları “zalimler” olarak nitelendirmiş ve ebedi lanet içinde kalacaklarını haber vermiştir.⁶⁷ Görüldüğü gibi Yahudilerin inkârı bilgisizlikten değil, tamamen Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara besledikleri haset ve kıskançlıktan ötürüydü. Onların haset ve kıskançlıkları Hz. Peygamber'e iman etme hususunda önlerine set çekmiş ve hidayete ermelerine engel olmuştur. Oysaki bu olumsuz duygularının önüne geçebilmiş olsalardı kendi kitaplarında müjdelenen peygambere iman etme şerefine nail olmuş ve Allah'ın lanetine uğramaktan kendilerini korumuş olacaktı.

2.1.2. Hakkı Gizlemek

Hak kelimesi mastar olarak sözlükte, “gerçek, sabit ve doğru olmak, gerekmek; bir şeyi gerçekleştirmek, bir şeye yakînen muttali olmak” anlamlarına gelmektedir. İsim olarak ise, “gerçek, sabit, doğru, varlığı kesin olan şey” anlamlarında kullanılmakta olup genellikle

⁶⁶ Âl-i İmrân 3/86-88.

⁶⁷ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâiki gavâmidî't-tenzîl* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, h. 1407), 1/381; İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 1/468; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 8/283; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsîr*, 1/245.

bâtılın zıddı olarak ifade edilir.⁶⁸ Terim olarak ise, “bir şeye aslına uygun ve doğru olarak inanma, bu şekilde kazanılan inanç ve bilgi” anlamına gelmektedir.⁶⁹ Kur’ân’da ise türevleriyle beraber iki yüzden fazla yerde geçen hak kelimesi genel anlamda âyetlerde bâtılın zıddı olarak geçmektedir.⁷⁰ Bunun yanında Kur’ân’da adalet,⁷¹ Kur’an’ı Kerim⁷² ve İslam dini⁷³ anlamlarında kullanılmaktadır.

Yahudilerin lanete uğratılmasının bir nedeni de kendilerine gelen gerçeği açıklamayıp onu gizlemeleridir. Bu hususta Kur’an şöyle buyurmaktadır: “İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyet yolunu -kitapta onu insanlara apaçık göstermemizden sonra- gizleyenler yok mu, işte onlara hem Allah hem de bütün lânet ediciler lânet eder.”⁷⁴ Hakki gizlemek, kendisine ihtiyaç duyulup onu ortaya koyma vesilesi de bulunduğu halde bir şeyi ortaya koymayıp saklamaktır. İbn Abbas’tan nakledilen bir rivayete göre Ensar’dan bir grup, Yahudi din adamlarına gelerek Tevrat’ta geçen Hz. Peygamber’in sıfatları, özellikleri gibi bazı hükümler hakkında sorular sormuşlar, ancak onlar bu husustaki bilgileri gizlemişlerdir.⁷⁵ Bu husus kitabın içindeki doğru mananın tahrif edilmesi şeklinde de anlaşılabilir. Zira Yahudilerden bir kısmı Tevrat’ta Hz. Muhammed’in (s.a.s.) nübüvvetine delalet eden âyetleri yanlış bir şekilde tefsir ve te’vil etme yoluna gitmişlerdir. Bunu da sırf ellerine geçecek az bir menfaat, mal, para ve hediyeden dolayı yapmışlardır.⁷⁶

⁶⁸ Zebîdî, “hkk”, 25/171; İbn Manzûr, “hkk”, 10/49.

⁶⁹ Serinsu vd., “hak”, 115.

⁷⁰ Abdülbâkî, “hkk”, 308-312. Örnekler için bk. el-Bakara 2/42; en-Nisâ 4/105; el-Mâide 5/77.

⁷¹ ez-Zümer 39/69.

⁷² el-Kehf 18/29.

⁷³ el-İsra 17/81.

⁷⁴ el-Bakara 2/159. Benzer âyetler için bk. el-Bakara 2/174; Al-i İmran 3/187.

⁷⁵ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 3/249-251; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 4/139-140; Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 2/18; Beyzâvî, *Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl*, 1/116; Ebü’l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Medârikü’t-tenzîl ve haka’iku’t-te’vîl*, thk. Yusuf Ali (Beirut: Dâru’t-Tayyibe, 1998), 1/146; Süleyman Ateş, *Kur’an’ı Kerim’in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982), 147.

⁷⁶ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 5/204; Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 2/186; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/245.

Kendilerine gelen hakkı ve gerçeği gizleme hususunu gündemine alan Bakara sûresinin yüz elli dokuzuncu âyeti her ne kadar Yahudiler hakkında nâzil olsa da hükmünün genel olduğu bütün müfessirlerce beyan edilmiştir. Bu nedenle aynı yanlışı Müslümanlar da yapsa Yahudilerin karşılaştığı olumsuz durumlarla onlar da yüz yüze geleceklerdir. Dolayısıyla Kur'an bir milleti, kavmi eleştirirken o milleti değil, kötülük ve sapkınlıklarını hedef almakta ve mesajını buna göre vermektedir.⁷⁷ Nitekim Hz. Peygamber gerçeği gizlemenin çirkinliği hususunda şöyle buyurmuştur. "Her kime öğrendiği dini ilim sorulursa o da çeşitli sebeplerden dolayı o bilgisini gizlerse kıyamet günü o kimseye ateşten bir gem vurulacaktır."⁷⁸ Görüldüğü gibi Yahudiler kendilerine gelen hakkı ve gerçeği gizlemişler ve bu nedenle de Allah'ın lanetine maruz kalmışlardır.

2.1.3. İsyân

İtaat kelimesinin karşıtı olan ve isyan kökünden masdar ve isim olan mâsiyet, sözlükte "itaatten ayrılmak, söz dinlememek, çoğunluk tarafından onaylanan davranışlara uyum sağlamamak" anlamlarına gelmektedir. Âsi ise "karşılığında sevap beklemediği yasaklanmış bir fiili işleyen kimsedir."⁷⁹ Terim anlamıyla ise, "Allah ve Resulü'nün koymuş olduğu emir ve yasaklara bile bile karşı çıkma, günahlara dalmadır."⁸⁰ Mâsiyet kavramı Kur'ân'da otuz iki yerde yer almaktadır. Bunların biri isyan, ikisi mâsiyet, ikisi asî (âsi) şeklinde olup diğerleri farklı fiil kalıplarındadır.⁸¹ Söz konusu kavram mutlak şekilde kullanıldığında Allah'a yönelik olarak kabul edilir. Üç âyette Allah'a ve Resulü'ne, on bir âyette Resule, bir âyette de ana babaya atfen kullanılmıştır.⁸²

Yahudilerin, Allah'ın lanetine uğramalarının bir nedeni de O'nun buyruklarına karşı gelip isyan etmektir. Kur'an, yüzleri dümdüz edilip enselerine çevrilmeden ya da cumartesi adamları gibi lanete uğramadan önce ehl-i kitaptan iman etmelerini istemektedir. Bu hususta "*Ey ehl-i kitap! Biz, birtakım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden yahut*

⁷⁷ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/245.

⁷⁸ Ebu İsâ Muhammed b. İsâ Tirmizî, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "İlim", 3.

⁷⁹ Râzî, "'aşy", 1/211; İbn Manzûr, "'aşy", 15/67; İsfahânî, "'aşy", 570.

⁸⁰ Serinsu vd., "mâsiyet", 224.

⁸¹ Abdülbâkî, "'aşy", 463-464.

⁸² Abdülbâkî, "'aşy", 463-464; Bekir Topaloğlu, "Mâsiyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/77.

onları, cumartesi adamları gibi lânetlemeden önce (davranarak), size gelenleri doğrulamak üzere indirdiğimize (Kitab'a) iman edin; Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir."⁸³ buyurulmaktadır. Âyette de ifade edildiği gibi cumartesi yasağına uymayıp haddi aşarak Allah'ın emrine isyan eden İsrailoğullarının lanetlendiği ve Hz. Peygamber'e iman etmeyen Yahudilerin de başına aynı şeyin gelebileceği belirtilmektedir.⁸⁴ Böylece bu mesaj Hz. Peygamber döneminde Medine'de yaşayan Yahudilere net bir şekilde verilmektedir.

Cumartesi gününün Yahudilerin yanında ayrı bir önemi bulunmaktadır. Tevrat'ta Allah'ın yeri ve gökleri altı günde yarattığı, sonra da yedinci günde (Cumartesi) istirahat çekildiği belirtilmektedir.⁸⁵ Bu nedenle İsrailoğullarının da bu günde işe ara verip dinlenmelerini emrettiği haber verilmektedir.⁸⁶ Buna mukabil İsrailoğullarına Cumartesi günü besin toplamak, ekip biçmek, odun toplamak, ateş yakmak, yemek pişirmek ve yük taşımak yasaklanmıştır.⁸⁷ Cumartesi gününün önemi Kitab-ı Mukaddes'te şöyle vurgulanmaktadır: "Rabb, Musa'ya şöyle buyurdu: "İsraililere de ki: Şabat (Cumartesi) günlerimi kesinlikle kutlamalısınız. Çünkü o sizinle benim aramda kuşaklar boyu sürecek bir belirtidir. Böylece anlayacaksınız ki, sizi kutsal kılan Rabb benim. Şabat Günü'nü kutlamalısınız, çünkü sizin için kutsaldır. Kim onun kutsallığını bozarsa, kesinlikle öldürülmeli. O gün çalışan herkes halkının arasından atılmalı. Altı gün çalışılacak; ama yedinci gün Rab'be adanmış Şabat'tır, dinlenme günüdür. Şabat Günü çalışan herkes kesinlikle öldürülmelidir. İsraililer, sonsuza dek sürecek bir antlaşma gereği olarak Şabat Günü'nü kuşaklar boyu kutlamaya özen gösterecekler."⁸⁸ Ancak onlar

⁸³ en-Nisâ 4/47.

⁸⁴ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 10/97; Beyzâvî, *Envâri't-tenzîl ve esrâri't-te'vîl*, 2/77; Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, h. 1414), 1/549.

⁸⁵ Tekvîn 2/1-2.

⁸⁶ Çıkış 20/8-11.

⁸⁷ Çıkış 16/23, 34/21; Yeremya 17/21.

⁸⁸ Çıkış 31/12-16.

evlerde ateş yakarak, köle ve cariyelerini kullanarak, ölüm cezalarını Cumartesi gününde ifa ederek bu anlaşmaya karşı gelmişlerdir.⁸⁹

Tefsirler Cumartesi günü haddi aşanların, Hz. Davud zamanında Medine ile Şam arasında, deniz kenarında bulunan Eyle kasabasında olduklarını haber vermektedir. Buranın Medyen ve Taberiyye olduğuna dair rivayetler de vardır.⁹⁰ Buraya senenin bir ayında çokça balık geldiği, bu ayın dışında da özellikle Cumartesi günlerinin adeta balık akınına uğradığı beyan edilmektedir. Nitekim "Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir halkının durumunu sor. Hani onlar cumartesi gününe saygısızlık gösterip haddi aşıyorlardı. Çünkü cumartesi tatili yaptıkları gün, balıklar meydana çıkarak akın akın onlara gelirdi, cumartesi tatili yapmadıkları gün de gelmezlerdi. İşte böylece biz, yoldan çıkmalarından dolayı onları imtihan ediyorduk."⁹¹ âyeti de buna delalet etmektedir. Allah, İsrailoğullarını Cumartesi günü ile imtihan etmiştir. Onlar için Cumartesi günü avlanmayı yasak kılmıştır. Cumartesi günleri balıklar onlara akın akın geliyor, onlar da balıklara bakıyordu. Bu durum onların nefis ve arzularına uymayı kolaylaştırdığı ve avlanma yasağını çiğnemelerine neden olduğundan onlar için bir imtihan vesilesi olmuştur.⁹² Onlar denizin yanında havuzlar yapmışlar, kanal ve arklarla denizdeki balıkları havuzlara çekmişlerdir. Cumartesi günü avlanmak haram olduğu için pazar günü onları yakalamışlardır. Bütün uyarılara rağmen bu yanlış davranışlarından vazgeçmemişlerdir. Nihayet Allah onları maymunlara dönüştürmüş (mesh) ve üç gün böyle yaşadktan sonra da ölmüşlerdir.⁹³ Görüldüğü gibi İsrailoğulları'ndan haddi aşan bir grup Cumartesi gününde kendilerine nehyedilen avlanma yasağını deldikleri için, onlara herhangi bir nasihatte bulunmayan başka bir grupla beraber Allah'ın lanetine uğramakla yüz yüze kalmışlardır. Öte yandan Allah'ın

⁸⁹ Ebû'l-Alâ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, çev. Yusuf karaca vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), 2/106.

⁹⁰ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 15/390; Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl*, 2/170; Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, 2/106; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 2/467.

⁹¹ el-A'raf 7/163.

⁹² İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an'il-azîm*, 1/289; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 15/391; Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl*, 2/170; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 2/467; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/613.

⁹³ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an'il-azîm*, 1/289; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/540; Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, 2/293; Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl*, 2/173; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 2/470.

emir ve yasaklarını şerli insanlara anlatan üçüncü grup bu cezadan kurtulmuştur.⁹⁴ Yine “İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi, söz dinlememeleri ve sınırı aşmalarıdır.”⁹⁵ âyeti de İsrailoğullarına peygamberler tarafından lanetlendiklerini unutmamalarını ve bu hususta Hz. Muhammed’e (s.a.s.) itaat edilmesinin gerekliliğini hatırlatmaktadır.⁹⁶ Böylece Allah’ın koyduğu yasakları ihlal edip isyan eden İsrailoğulları Allah’ın lanetine uğramış ve aynı yanlışa düşmemeleri hususunda sonraki Yahudi kuşakları uyarılmıştır.

2.1.4. Ahitlerini Bozmak

Ahid kelimesi, “tâlimat vermek, emretmek, söz vermek” ya da “anlaşma, ittifak, sözleşme” gibi anlamlara gelmektedir.⁹⁷ Söz konusu kelime Kur’an’da bazen insanların birbirine söz vermesi bazen de Allah ile kulları arasındaki bir tür sözleşme için kullanılmaktadır. Yemin anlamına da gelebilen kelimenin eş anlamlısı olarak Kur’an’da mîsâk ve vaad kelimelerinin de kullanıldığı görülmektedir.⁹⁸

Kur’an’a göre Allah, emirleri yoluyla ve peygamberleri vasıtasıyla insanlardan ahit almıştır. Yahudilerden alınan söz de bunlar arasındadır. Allah, İsrailoğullarından, namaz kılacaklarına, zekât vereceklerine, peygamberlerine inanıp onları destekleyeceklerine ve Allah’a güzel bir borç vereceklerine dair söz almıştır.⁹⁹ Yine Allah’tan başkasına kulluk etmeyeceklerine, anaya babaya, yakınlarla, yetimlere, düşkünlere iyilik edeceklerine,¹⁰⁰ birbirlerinin kanlarını dökmeyip yurtlarından çıkarmayacaklarına¹⁰¹ dair söz almıştır. Bunun yanında

⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, 2/107.

⁹⁵ el-Mâide 5/78.

⁹⁶ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/540; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/613.

⁹⁷ Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim es-Semaraî (b.y.: y.y., ts.), “ahd”, 1/102; İbn Manzûr, “ahd”, 3/311.

⁹⁸ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/113.

⁹⁹ el-Mâide 5/12.

¹⁰⁰ el-Bakara 2/83.

¹⁰¹ el-Bakara 2/84-85.

onlar, Tevrat'a sımsıkı sarılıp onu insanlardan gizlemeyeceklerine söz¹⁰² vermişlerdir.¹⁰³

Kur'an, Yahudilerin lanete uğramasının bir sebebi olarak da Allah'a verdikleri sözden caymalarını göstermektedir. Bu durum âyette şöyle ifade edilmektedir. *"Sözlerini bozmaları sebebiyle onları lânetledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin yerlerini değiştirirler (kitaplarını tahrif ederler). Kendilerine öğretilen ahkâmın (Tevrat'ın) önemli bir bölümünü de unuttular..."*¹⁰⁴ Ahdi bozmak, kendilerine gösterilen delillere göre amel etmek yerine şüpheli şeylerin peşine düşüp ona itibar etmektir.¹⁰⁵ Bu hususta delile göre değil de heva ve heveslerine göre hareket eden Yahudiler, peygamberlerini yalanlayıp öldürmelerinden ve Hz. Muhammed'in (s.a.s.) Tevrat'ta geçen vasıflarını gizlemelerinden dolayı lanete uğramış ve Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmışlardır.¹⁰⁶ Yine kendilerine indirilen kitabın lafzını ve manasını değiştirip onu tahrif etmişlerdir. Verdikleri sözün aksine hareket etmişlerdir.¹⁰⁷ Eğer onlar söz ve ahitlerinde durmuş olsalardı Allah onlara yardım edecek ve yaptıkları iyilikler karşılığında onları cennetine kabul edecekti. Ancak onlardan birçoğu söz verdikleri şeyleri yerine getirmemişlerdir.¹⁰⁸ Bu hususta Abdullah İbn Selâm ve arkadaşları Hz. Peygamber'e iman ederek ahitlerine vefa göstermişler ve sözlerinde hainlik etmemişlerdir.¹⁰⁹ Görüldüğü gibi Yahudiler kendilerine apaçık deliller geldikten sonra bunu gizleyip tahrif etme yoluna gitmişlerdir. Eğer kendi kitapları olan Tevrat'ın emir ve yasaklarına tam manasıyla riayet etmiş olsalardı Kur'an'ı ve Hz. Hz. Muhammed'i (s.a.s.) kabul edip Allah'ın lanetinden ve bedduasından kurtulmuş olacaktı. Ancak onlar Tevrat'ın hükümlerini gizleyerek ve daha önce vermiş oldukları sözden cayarak Allah'ın lanetini celp etmişlerdir.

¹⁰² el-Bakara 2/63; Âl-i İmrân 3/187.

¹⁰³ Abdurrahman Küçük, "Ahid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1/532; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/114.

¹⁰⁴ el-Mâide 5/13.

¹⁰⁵ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 19/38.

¹⁰⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 1/558; Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 6/115.

¹⁰⁷ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 11/325; Şevkânî, *Fethu'l-kadir*, 1/448- 550.

¹⁰⁸ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 1/559; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 11/324; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/114.

¹⁰⁹ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 11/325.

2.1.5. İftira

Sözlükte iftira, “asılsız isnatta bulunmak, bühtan etmek, yalan söylemek, uydurmak” gibi mânalara gelmektedir.¹¹⁰ Terim olarak ise, “bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” anlamında kullanılmaktadır.¹¹¹ Bir başka deyişle iftira, “Allah’tan başka ilahlar edinerek şirk koşturmak, Allah’ı zatına layık olmayan isim ve sıfatlarla nitelemektir.”¹¹²

Yahudilerin Allah katında lanete uğramasının bir nedeni de “Allah’ın eli bağlıdır” diyerek Allah’a iftira etmeleridir. Bu durum ayette şöyle dile getirilmektedir. “*Yahudiler, Allah’ın eli bağlıdır (sıkıdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah’ın elleri açıktır, dilediği gibi verir...*”¹¹³ Elin açık ya da kapalı olması cömertlik ve cimriliği ifade etmek için kullanılan meşhur bir deyimdir. Zira el, infak etmenin bir aracıdır. Bundan dolayı Araplar cömertlik ve cimriliği el, avuç içi, parmaklar ve parmak uçlarına isnat etmişlerdir. Nitekim cömert olan bir kimseye avucu feyizli, eli açık ve parmak uçları engin demişlerdir. Buna karşılık cimri olana da parmakları dar, avuç içi dar ve parmak uçları zayıf demişlerdir.¹¹⁴ Nitekim “*Eli sıkı olma; büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun.*”¹¹⁵ âyeti de bu manada kullanılmıştır.

Yahudiler, “Allah’ın eli bağlıdır” sözünü iki sebebe binaen söylemişlerdir:

1. Yahudiler, başlarına gelen felaket ve musibetleri Allah’tan bilmişler ve Allah’ı cimrilikle suçlamışlardır. Bununla onlar Allah’ın kudretinin azaldığını ve her konuda dilediği kararı veremediğini kastetmişlerdir. Yine onlara göre Allah’ın cömertliği bitmiştir, artık cimri davranmaktadır.

2. Yahudiler, Müslümanları fakirlik ve sıkıntı içinde görünce alay ve istihza yoluyla “Muhammed’in ilahı fakir ve elleri bağlıdır” demişlerdir. Ancak söz konusu âyetin “*Allah’ın elleri açıktır, dilediği gibi*

¹¹⁰ İbn Manzûr, “‘fry”, 15/153.

¹¹¹ Mustafa Çağrı, “İftira”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 21/522.

¹¹² Serinsu vd., “İftira”, 159.

¹¹³ el-Mâide 5/64.

¹¹⁴ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 12/393.

¹¹⁵ el-İsrâ 17/29.

verir” şeklindeki ifadesi onların bu iddia ve iftiralarını apaçık bir biçimde yalanlamaktadır.¹¹⁶ Böylece Allah'ı şanına yakışır bir tarzda anmak yerine ona iftira atan Yahudiler, bu nedenle Allah'ın lanetini hak etmişlerdir.

2.2. Lanet Sonucu Verilen Cezalar

Yahudiler; inkâr, isyan, sözlerinde durmamak, Allah adına yalan uydurmak, gerçeği gizlemek, kitabı tahrif etmek gibi nedenlerden dolayı Allah'ın lanetine uğramışlardır. Bunun sonucunda da fiziki ve psikolojik cezalara maruz kalmışlardır.

2.2.1. Fiziksel Cezalar

Sözlükte ceza isim olarak, “bir şeyin bedeli ve karşılığı”, masdar olarak da “iyi veya kötü olan bir fiil ve davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek” anlamına gelmekte olup hem cezalandırmak hem de mükâfatlandırmak anlamında kullanılmaktadır.¹¹⁷ Terim olarak ise, “uygun görülmeyen tepki ve davranışları önlemek için üzüntü, sıkıntı ve acı veren uygulama” şeklinde tanımlanmıştır.¹¹⁸ Ceza vermede nihai amaç, suçluyu suçundan caydırmak, rehabilite ederek onu topluma yeniden kazandırmaktır.¹¹⁹

Cezaları genel olarak fiziksel ve psikolojik cezalar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Maddi ya da fiziksel cezalar dayak gibi bireyin hem bedenine hem de ruhuna etki eden cezalardır. Bu nedenle her fiziksel cezanın bir psikolojik yansıması vardır. Psikolojik cezalar ise fiziksel cezalar gibi bedende iz bırakmayan doğrudan insanın psikolojik yapısını olumsuz şekilde etkileyen cezalardır. Mahrum bırakma, uyarı, kınama, hakaret, sevgi ve ilgiyi kesmek psikolojik cezalardandır. Bu cezalar sonucunda bireyde pişmanlık, nefret, kin ve üzüntü gibi

¹¹⁶ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân*, 6/238; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 12/393; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/304.

¹¹⁷ İbn Manzûr, “*czy*”, 1/611; Adil Bebek, “*Ceza*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 7/469.

¹¹⁸ Serinsu vd., “*Ceza*”, 49. Cezanın değişik tanımları için bk. Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* (İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 1986), 2/585. Abdulkadir Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi fî'l-İslam* (b.y.: Dâru'n-Neşr, ts.), 2/166; Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1999), 31; Bebek, “*Ceza*”, 7/469.

¹¹⁹ Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi fî'l-İslam*, 1/77, Dönmezer - Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 2/602.

olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır. Çoğu zaman ruha tesir eden psikolojik ceza bedene etki eden fiziksel cezadan daha etkilidir.¹²⁰

Kur'an, Yahudilerin hem dünya hayatında hem de ahirette çeşitli fiziksel cezalara çarptırıldıklarını/çarptırılacaklarını haber vermektedir. Bunlardan biri de cumartesi yasağını çiğnemeleri nedeniyle Allah'ın lanetine uğramaları ve sonuçta maymunlara dönüştürülmeleridir. "İçinizden cumartesi günü azgınlık edip de bu yüzden kendilerine: Aşağılık maymunlar olun! dediklerimizi elbette bilmektesiniz."¹²¹ âyeti bu durumu ifade etmektedir. Zemahşerî (öl. 538/1144), söz konusu âyette geçen "aşağılık maymunlar olun" ifadesinin "hem maymunlar hem de zelil ve kovulmuş varlıklar olun" anlamına geldiğini belirtmektedir.¹²² Fahreddin er-Razi (öl. 606/1210) ise bu ifadenin bir emri değil, onların maymunluğa geçişteki sürati ifade ettiğini belirtmekte ve bunun bir benzerinin de "Biz, bir şeyin olmasını dilediğimiz zaman, ona (diyecek) sözümüz sadece "ol" dememizdir. Hemen oluverir."¹²³ âyetinin olduğunu dile getirmektedir. Yani Allah onlara "aşağılık maymunlar olun" der demez onlar hemen maymuna dönüşüvermişlerdir.¹²⁴ Bunun yanında başka bir görüşe göre Ashab-ı Sebt maymunların yanında domuzlara da çevrilmişlerdir. Onların gençleri maymun, yaşlıları domuza dönüştürülmüştü.¹²⁵ Böylece onlar maymuna ve domuza dönüşmekle fiziki cezaya çarptırılmışlardır.

Yahudiler, hakkı inkâr etmeleri ve gizlemeleri sonucunda cehennem azabını hak etmişlerdir. Onlar hakkın ne olduğunu ve ona bulaşacak şüpheyi defetmenin en büyük sevap olduğunu biliyorlardı. Yine hakkı inkâr etmenin ya da gizlemenin ve onun etrafında şüphe tohumları ekmenin en büyük günah olduğunun da farkındaydılar. Buna

¹²⁰ Mehmet Emin Ay, *Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza* (İzmir: Gül Yurdu Yayınları, 2008), 31-35; Udeh, *et-Teşrîu'l-cinaî fi'l-İslam*, 2/192; Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, 32; M. Faruk Bayraktar, "Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (1994), 99; Enver Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza* (Ankara: İlâhiyât, 2019), 41-46.

¹²¹ el-Bakara 2/65.

¹²² Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl*, 1/147.

¹²³ en-Nahl 16/40.

¹²⁴ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/175; İbn Kesîr, *Tefsîru'l- Kur'an'il-azîm*, 1/289; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/540.

¹²⁵ İbn Kesîr, *Tefsîru'l- Kur'an'il-azîm*, 1/289; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 12/390.

rağmen hakkı inkâr etme ve gizleme noktasında büyük bir cüret sergilemişlerdir. Bu nedenle mağfirete karşılık azabı satın almışlardır.¹²⁶

Allah, gerçeği gizleyip onu az bir paha karşılığı satanları, karınlarına ateşten başka bir şey yememekle nitelendirmektedir. Onlar cehennemi hak ettirecek şeyleri yemelerinden dolayı sanki cehennem ateşini de yemiş gibi olurlar. Bu durum "*Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.*"¹²⁷ âyetinde ifade edildiği gibidir. Bunun yanında onlar dünyada haram yemelerinden dolayı cehennemde ateşi gerçek olarak yiyeceklerdir.¹²⁸ Yine Allah'ın ayetlerini görüp şahitlik ettikten sonra tekrar küfre dönenler için cehennemin yakıcı azabı olacaktır. Ne onlara mühlet verilecek ne de azapları hafifletilecektir.¹²⁹ Dolayısıyla gerçeği gizleyip onu az bir paha karşılığı satanlar ateşi mecazen yedikleri gibi gerçek olarak da yiyebileceklerdir.

Kur'an, Allah'ı cimrilikle itham edip iftira atan Yahudilerin hem bu dünya da hem de ahirette lanete uğrayıp cezaya çarptırılacaklarını haber vermektedir. Bu husustaki âyet şöyledir. "*Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir...*"¹³⁰ Hasan el-Basrî (öl. 110/728) söz konusu âyette geçen lanet kelimesini dünya hayatında cizye vermek, ahiret hayatında ise cehennem ateşiyle azap olunmak şeklinde yorumlamaktadır.¹³¹ Böylece Allah'ın lanet etmesi, suçlunun fiziki olarak da cezalandırılması anlamına gelmektedir. Görüldüğü gibi Allah'ın emir ve yasaklarına isyan eden Yahudiler dünyada maymun ve domuzlara çevrilmişler, ahirette ise cehennemin yakıcı azabına terk edileceklerdir.

2.2.2. Psikolojik Cezalar

Kur'an, fiziksel cezalardan bahsettiği gibi psikolojik cezalara da değinmektedir. Bu doğrultuda Allah'ın uyarması, kınaması, tehdit etmesi, mahrum bırakması, horlayıp rezil rüsva etmesi, muhatap almaması, ahirette dostsuz ve yardımsız bırakması, amelleri boşa çıkarması, kalpleri mühürlemesi, beddua ve lanet etmesi Kur'an'da

¹²⁶ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 2/186; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 5/206.

¹²⁷ en-Nisâ 4/10.

¹²⁸ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 5/205.

¹²⁹ Âl-i İmrân 3/88.

¹³⁰ el-Mâide 5/64.

¹³¹ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 12/395.

zikredilen psikolojik cezalardır.¹³² Bu hususta Kur'an, psikolojik cezalara ayrı bir önem atfetmektedir. Zira ruha tesir eden psikolojik cezalar vücuda etki eden fiziksel cezalardan daha etkilidir.¹³³ Bu nedenle Allah'a âsi olan Yahudilerin fiziksel cezaları yanında psikolojik cezalarla da cezalandırılacakları belirtilmektedir. Mesela "*Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetlerimi zikredin, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size vâdettiklerimi vereyim. Sadece benden korkun.*"¹³⁴ âyeti İsrailoğullarını apaçık bir şekilde tehdit etmektedir.

Bir fiziksel ceza olarak cumartesi yasağını çiğneyenlerin bedenlerinin maymuna dönüştürülmesinden yukarıda bahsetmiştik. Bunun dışında şu durum da ihtimal dahilindedir. Mücahid (öl. 103/721)'den rivayet edildiğine göre aslında İsrailoğullarının bedenleri maymun şekline çevrilmemiştir. Allah, onların kalplerini damgalamak ve mühürlemek yoluyla dönüştürmüştür. Yani maymuna çevirme mecazî bir anlam ifade etmektedir. Eğer şeklen bir maymuna çevirme olsaydı o zaman bu bir döndürme (mesh) değil, bir yok etme ve bir yaratma olurdu. Yine kâinatta her görülen maymunun ve köpeğin ya da başka hayvanların aslında akıllı insanlar olduğuna inanmamız gerekirdi. Ancak müfessirler insanın, görünen şeklin ötesinde bir varlık olduğunu belirterek bu maymuna döndürmenin bedenen mümkün olabileceğini belirtmişlerdir. Yine bu hususta aslolan ayeti zahirî manada almaktır, te'vil etmek değildir.¹³⁵ Ancak Mücahid'den gelen söz konusu rivayeti tercih ettiğimiz zaman İsrailoğullarının başına gelen bu cezanın artık onlar için bir psikolojik ceza olduğunu söyleyebiliriz.¹³⁶ Dolayısıyla onlar insanî tutum ve davranışları sergilemekten uzaklaşmışlar, adeta hayvanları bu hususta örnek alır olmuşlardır.

Bu hususta bir başka izah şekli de son dönem müfessirlerinden Mevdudî'nin görüşüdür. Ona göre bu yasağı çiğneyen kimselerin bedenleri maymuna çevrilmiş, azabın en şiddetlisini çekmeleri için de

¹³² Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza*, 103-238.

¹³³ *Bayraktar*, "Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine", 99.

¹³⁴ el-Bakara 2/40. Benzer âyetler için bk. el-Bakara 2/79, 211; Nisâ 4/171; el-Mâide 5/44, 72-73; el-Ahzab 33/26.

¹³⁵ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Cebr el-Mekkî el-Mahzûmî, *Tefsîru Mücâhid*, thk. M. Abdüsselâm Ebü'n-Nîl (Mısır: Dâru'l-Fikr, 1989), 1/205; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/541; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/175; İbn Kesîr, *Tefsîru'l- Kur'an'il-azîm*, 1/289.

¹³⁶ Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza*, 212.

zihinleri insan olarak bırakılmıştır.¹³⁷ Onun bu görüşü Bakara sûresinin 66. âyetinde geçen “nekâl” kelimesiyle de örtüşmektedir. Zira “nekâl”, “insanları benzeri bir günahı yapmaktan meneden ağır bir cezadır.” Yani insanın ibret alması gereken bir cezadır.¹³⁸ Esasında Mevdudî'nin izah şekline göre bu cezalandırma şeklinin hem fiziksel hem de psikolojik cezayı ifade ettiğini söylemek mümkündür. Zira bedenlerinin maymuna dönüşmesi fiziksel cezaya işaret ederken, zihinlerinin insan zihni gibi işlenmesi ve bunun sonucunda da pişmanlıklarının ve üzüntülerinin katbekat artması büyük bir psikolojik cezaya duçar olduklarını göstermektedir.¹³⁹ Kanaatimize göre İsrailoğullarının maymuna çevrilmesi hususunda en isabetli görüş Mevdudî'nin görüşüdür. Zira onlar maymuna çevrilmekle fiziksel cezayı, bu durumu düşünüp aklettiklerinde de psikolojik cezayı tatmış olacaklardır. Dolayısıyla Mevdudî'nin görüşü hem fiziksel hem de psikolojik cezayı cemetmesi açısından önemlidir.

Allah'ın indirdiği şeyleri gizleyip saklayan kimseler, “(Âyetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerindedir.”¹⁴⁰ âyetinin de ifade ettiği gibi Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetini cezbedeceklerdir. Bunun yanında kâinattaki bütün varlıklar da onlara lanet edecektir. Bir başka deyişle onlar, Allah'ın rahmetinden ve vereceği sevaptan mahrum kalacaklardır.¹⁴¹ Allah'ın laneti kişiyi cennetten uzaklaştırıp üzerine çeşitli azaplar sevk etmekle gerçekleşecektir. Meleklerin ve insanların laneti ise beddua şeklinde sözlü olarak cereyan edecektir.¹⁴² Böylece Allah'ın indirdiği şeyleri gizleyip saklayan kimseler hem dünya hem de ahiret hayatında psikolojik cezalarla baş başa kalacaklardır.

Ahiret hayatında Allah'ın onlar ile konuşmaması da bir psikolojik cezadır. “Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşacak ne de onları

¹³⁷ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, 1/84.

¹³⁸ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 3/542.

¹³⁹ Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza*, 109.

¹⁴⁰ el-Bakara 2/161.

¹⁴¹ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 1/393; Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 4/141; Şevkânî, *Fethu'l-ğadîr*, 1/187; İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-beyân* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 1/265.

¹⁴² Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 8/285; Şevkânî, *Fethu'l-ğadîr*, 1/187; Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, 1/265.

arıtacaktır. Onlar için elem dolu bir azap vardır."¹⁴³ âyetinde ifade edildiği gibi Allah, kıyamet gününde onlarla ne konuşacak ne de onları temize çıkartacaktır. Yahudiler dünya hayatında işledikleri günahlardan kendilerini azizlerin şefaatiyle kurtaracaklarını zannediyorlardı.¹⁴⁴ Allah'ın ta'zim ve ikramından uzak kalacak Yahudilere o gün hiç kimse yardım edemeyecektir. Öte yandan söz konusu âyette geçen "Allah'ın onlarla konuşmama" ifadesi ilk bakışta "Hepsine yapmış oldukları şeyleri muhakkak ki soracağız"¹⁴⁵ ve "Kendilerine (peygamber) gönderilenlere de muhakkak soracağız, onlara gönderilmiş olan peygamberlere de muhakkak soracağız"¹⁴⁶ âyetleriyle çelişiyor gibi gözükmektedir. Ancak bu gibi ifadeler Allah'ın gazabının şiddetini ortaya koymak için söylenilmiş birer kinayedir. Kaldı ki Allah'ın kâfirlerle konuşması ve onları hesaba çekmesi melekler aracılığıyla gerçekleşecektir.¹⁴⁷ Zira Allah'ın onlarla konuşması onlar için ancak bir şeref ve lütf olurdu. Dolayısıyla onlar Allah tarafından muhatap alınmamakla büyük bir psikolojik cezaya çarptırılacaklardır.¹⁴⁸

Yahudiler, Allah'a cimrilik izafe etmelerinden dolayı psikolojik olarak da cezaya çarptırılmışlardır: Bu konuda Allah şöyle buyurmaktadır: "Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttırır. Aralarına, kıyamete kadar (sürecek) düşmanlık ve kin soktuk..."¹⁴⁹ Âyette yer alan lanet ifadesi Yahudilere yapılan bir bedduadır. Allah, bize onlara karşı bu şekilde beddua etmemizi öğretmektedir. Bunlar, Yahudi âlimleridir. Zira onlar Allah'a olan sözlerini tutmamışlar ve ondan gelen emir ve yasaklara riayet etmemişlerdir. Bu nedenle Kur'an'ın âyetleri indikçe onların küfürdeki katılıkları ve aşırılıkları artmıştır. Yine Hristiyanlarla ya da kendi

¹⁴³ el-Bakara 2/174.

¹⁴⁴ Mevdûdî, *Tefsîmu'l-Kur'ân*, 1/273.

¹⁴⁵ el-Hicr 15/93.

¹⁴⁶ el-A'raf, 7/6.

¹⁴⁷ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 5/205, Ebu'l Fadl Şihabuddin Âlûsî, *Ruhu'l-me'anî fi tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Daru ihyâi't-Türâsî'l-Arabiyye, ts.), 3/204.

¹⁴⁸ Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza*, 185.

¹⁴⁹ el-Mâide, 5/64.

aralarındaki kin ve düşmanlık artarak devam etmiştir.¹⁵⁰ Böylece küfür ve azgınlıklarının artması, kin ve düşmanlığın aralarında yaygın hale gelmesi Yahudiler için bir psikolojik ceza haline gelmiştir.¹⁵¹ Görüldüğü gibi Allah'ın emir ve yasaklarına uymayan Yahudileri sadece fiziksel cezalar beklememektedir. Bunun yanında onların hem dünya hem de ahiret hayatında çeşitli psikolojik cezalarla cezalandırılacakları bildirilmektedir.

Sonuç

Kur'an'da birçok kavram geçmektedir. Bunlardan bazıları mükâfati, bazıları da cezayı ifade etmektedir. Lanet kavramı da Kur'an'da geçen ve cezayı çağrıştıran bir kavramdır. Kur'an'da Allah, melekler ve tüm insanlar lanet ediciler olarak nitelendirilmektedir. Lanet kavramı Allah'a izafe edildiğinde onun rahmetinden kovulmayı, insana izafe edildiğinde bedduayı ifade etmektedir. Allah, Kur'an'da bir ceza olarak lanetinin şeytana, müşriklere, münafıklara, bazı yanlış davranışlar sergileyen Müslümanlara ve Yahudilere isabet ettiğini/edeceğini belirtmektedir.

Yahudiler; inkâr, isyan, sözlerinden caymak, Allah adına yalan uydurmak, hakkı gizlemek, kitabı tahrif etmek gibi sebeplerden dolayı Allah'ın lanetine uğramışlardır. Bunun sonucunda hem dünya hayatında hem ahiret hayatında fiziki ve psikolojik cezalara maruz kalmışlardır/kalacaklardır. Dünyada içine düştükleri hataları, isyan ve inkârları nedeniyle bedenlen maymunlara dönüşmüşler ve Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmışlardır. Yine ahirette cehennem azabıyla tehdit edilmişlerdir. Bunun yanında Allah'ın engin merhametinden mahrum bırakılacaklardır. Yani bir taraftan bedenleri cehennem azabına maruz kalırken, diğer taraftan ruhları sonsuza değin Allah'ın lütfundan yoksun olmanın acısı içerisinde olacaktır. Allah'ın lanetine götüren ameller terk edilmediği takdirde Yahudilerin yüz yüze kaldığı/kalacağı bu cezalara inanç ayırımına bakılmaksızın tüm insanların maruz kalacağı da aşikârdır.

¹⁵⁰ Râzî, *Tefsîr-i kebîr*, 12/395-398; Âlûsi, *Ruhu'l-me'anî fi tefsîri'l-Kur'ân*, 6/182; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/306.

¹⁵¹ Bayram, *Kur'an'da Psikolojik Ceza*, 216-218.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-müfehres li-elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990.
- Adam, Baki. "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (1997), 359-404.
- Âlûsi, Ebu'l Fadl Şihabuddin. *Ruhu'l-me'anî fi tefsîri'l-Kur'ân*. 16 Cilt. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, ts.
- Ay, Mehmet Emin. *Din Eğitiminde Mükâfat ve Ceza*. İzmir: Gülyurdu Yayınları, 2008.
- Aydın, Mehmet Âkif. "Liân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27/172. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Bayraktar, M. Faruk. "Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (1994), 97-107.
- Bayraktutan, Osman. "Semantik Analiz Yöntemi Açısından 'Tahrif Kelimesi'". *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (Sonbahar 2017), 125-152.
- Bayram, Enver. *Kur'an'da Psikolojik Ceza*. Ankara: İlâhiyât, 2. Basım, 2019.
- Bebek, Adil. "Ceza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/469-470. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Beyzâvî, Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. thk. Muhammed Abdurrahman. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, h. 1418.
- Bursevî, İsmâil Hakkı. *Rûhu'l-beyân*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Çağrı, Mustafa. "İftira". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/522-523. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Dağcı, Şamil. *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1999.
- Diyanet Vakfı Meali*. Erişim 26 Nisan 2020. <https://www.kuranayetleri.net/>.
- Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım, 9. Basım, 1986.
- Fayda, Mustafa. "Mübâhele". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/425. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Ferâhîdî, Ebû Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm. *Kitâbü'l-ayn*. thk. Mehdi Mahzumî - İbrahim es-Semaraî. 8 Cilt. b.y.: y.y., ts.

- Firûzâbâdî, Muhammed b. Yâkub. *el-Kâmusu'l-muhît*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2008.
- Gökkır, Necmettin. "Kur'an'ı Kerîm Açısından İlahî Kitapların Tahrifi Meselesi". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]*, 2 (2000), 221-256.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't-Tunusiyye, 1984.
- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, h. 1422.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed. *Mücmelü'l-luğa*. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-Risâle, 2. Basım, 1986.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil İbn Ömer. *Tefsîru'l-Kur'an'il-azîm*. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tayyibe, 2. Basım, 1999.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Daru Sadr, 3. Basım, h. 1414.
- İsfahânî, Rağîb. *el-Müfredât*. thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî. Beyrut: Dâru'ş-Şâmiye, h. 1412.
- Karaman, Hayreddin vd.. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- Kitab-ı Mukaddes*. Erişim 1 Mayıs 2020. <https://kutsal-kitap.net>.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*. thk. İbrahim İtfiyyiş. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1964.
- Küçük, Abdurrahman. "Ahid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1/532-533. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Te'vîlâtü'l-Kur'an*. thk. Mecdî Baslûm. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Kitabü't-tevhid*. nşr. Fethullah Huleyf. Beyrut: y.y., 1970.
- Meşe, Ramazan. "Kur'an'da Lanet Kelimesinin Semantik Analizi". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]* 1 (Bahar 2015), 215-238.
- Mevdûdî, Ebû'l-Alâ. *Tefhîmu'l-Kur'an*. çev. Yusuf Karaca vd.. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmud. *el-İhtiyâr*. 4 Cilt. Dimeşk: Daru'r-Risaleti'l-Âlemiyye, 2009.

- Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık, 1995.
- Mücâhid, Ebü'l-Haccâc. *Tefsîru Mücâhid*. thk. M. Abdüsselâm Ebü'n-Nîl. Mısır: Dâru'l-Fikr, 1989.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Medârikü't-tenzîl ve haqâ'iku't-te'vîl*. thk. Yusuf Ali. 3 Cilt. Beyrut: Dâru't-Tayyibe, 1998.
- Râzî, Ebu Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer. *Tefsîr-i kebîr*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, h. 1420.
- Râzî, Muhammed b. Ebû Bekir. *Muhtârü's-sihâh*. thk. Yusuf Muhammed. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyyeti, 1999.
- Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm. *el-Keşf ve'l-beyân*. thk. Muhammed b. Aşûr. 10 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 2002.
- Sem'ânî, Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr et-Temîmî el-Mervezî. *Tefsîrül-Kur'ân*. thk. Yâsir b. İbrahim. 6 Cilt. Riyad: Dâru'l-Vatan, 1997.
- Serinsu, Ahmet Nedim vd.. *Dinî Terimler Sözlüğü*. Ankara: MEB Yayınları, 2009.
- Sinanoğlu, Mustafa. "Küfür". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/533-536. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Süyûtî. Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *ed-Dürrü'l-mensûr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, h. 1414.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Câmiu'l-beyân 'an te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 Cilt. b.y.: Müeessetü'r-Risâle, 2000.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *Sünen*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Topaloğlu, Bekir. "Mâsiyet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/77. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2009.
- Udeh, Abdulkadir. *et-Teşrîu'l-cinâi fi'l-İslam*. 2 Cilt. b.y.: Dâru'n-Neşr, ts.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Lanet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27/101-102. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Zebîdî, Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk. *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. Abdulkerim Azbâvî. Kuveyt: Dâru Türâsi'l-Arabî, 2001.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl ve 'uyûni'l-eķâvîl fî vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, h. 1407.